

Sygn. akt **II C 37/18**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 października 2018r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach Ośrodek (...) w R. Wydział II Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: Sędzia Sądu Okręgowego Renata Kopala

Protokolant: Jolanta Bober

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 26 września 2018r. w R.

sprawy z powództwa **(...) Banku (...) S.A. w W.**

przeciwko **C. B.**

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

- 1) uznaje za bezskuteczną w stosunku do powoda umowę darowizny nieruchomości położonej w gminie O. powiat (...) przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy w Raciborzu prowadzi księgę wieczystą oznaczoną nr (...), zawartą w dniu 30 sierpnia 2013r, na mocy której W. i C. małżonkowie B. darują C. B. do majątku osobistego przedmiotową nieruchomość, w celu zaspokojenia wierzytelności wynikającej z umowy o Kredyt Bezpieczny zawartej przez W. B. z powodem w dniu 22 czerwca 2009r, która na dzień 29 lipca 2016 roku wynosiła 79.093,67 zł (siedemdziesiąt dziewięć tysięcy dziewięćdziesiąt trzy złote sześćdziesiąt siedem groszy) z dalszymi odsetkami za opóźnienie;
- 2) zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 3.955 zł (trzy tysiące dziewięćset pięćdziesiąt pięć złotych) tytułem zwrotu kosztów sądowych i kwotę 5.417 zł (pięć tysięcy czterysta siedemnaście złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

SSO Renata Kopala:

Sygn. II C 37/18

UZASADNIENIE

W pozwie skierowanym przeciwko C. B. powód (...) Bank S.A domagał się uznania za bezskuteczną w stosunku do niego umowy darowizny nieruchomości położonej w gminie O., przy ul. (...), zawartej 30 sierpnia 2013 roku mocą której W. B. i C. B. darowali wchodzącą w skład majątku wspólnego małżonków nieruchomość C. B. do jej majątku odrębnego.

Powód wskazał, że W. B. zawarł z poprzednikiem prawnym powoda umowę o kredyt bezpieczny 22 czerwca 2009 roku, na który kredyt C. B. jako małżonka wyraziła zgodę. W trakcie spłaty kredytu małżonkowie dokonali umowy darowizny, na mocy której nieruchomość weszła w skład majątku odrębnego pozwanej. W. B. zmarł 01 listopada 2014 roku pozostawiając niespłacony kredyt. C. B. nabyła spadek w całości z dobrodziejstwem inwentarza przy czym po wykonaniu spisu inwentarza okazało się, że w skład spadku nie wchodzi żadne składniki umożliwiające zaspokojenie się banku. Powód wskazywał, że W. B. jako jego dłużnik i pozwana umową darowizny spowodowali uszczuplenie majątku, a tym samym spowodowali brak możliwości wyegzekwowania należności z majątku dłużnika lub z majątku

spadkowego. Zatem skarga pauliańska w wobec żony dłużnika banku, która na mocy umowy darowizny stała się jedyną właścicielką nieruchomości jest zasadna.

Pozwana wnosila oddalenie powództwa (k. 120) wskazując, że przed umową darowizny nieruchomość wchodziła w skład majątku wspólnego małżonków na zasadzie wspólności ustawowej małżeńskiej, a umową darowizny małżonkowie dokonali rozdzielenia majątkowej i podziału majątku zatem powód mógłby domagać się co najwyżej uznania za bezskutecznej darowizny udziału w 1/2 części w prawie własności nieruchomości. Nadto podniosła, że nieruchomość została już dwukrotnie sprzedana zatem powództwo jest bezzasadne. Podkreślała, że zarówno przed jak i po dokonaniu umowy darowizny W. B. regularnie spłacał raty kredytu, nie miał żadnych wymagalnych zobowiązań w stosunku do powoda.

Sąd ustalił:

W. B. i C. B. byli małżeństwem. W ich małżeństwie obowiązywał ustrój majątkowy wspólności ustawowej małżeńskiej. W. B. 22 czerwca 2009 roku zawarł z (...) S.A umowę o kredyt bezpieczny. Następcą prawnym tego banku jest powodowy bank. Na zawarcie umowy tego kredytu wyraziła zgodę jego żona C. B.

Dowód – umowa kredytowa –k. 9-12.

W. B. spłacał regularnie raty kredytu do 16 października 2014 roku.

Zmarł 01 listopada 2014 roku. Po jego śmierci dokonano jeszcze spłaty rat dwukrotnie w listopadzie 2014 roku, a następnie częściowo w okresie od 01.2018 do 10.04.2018 roku. Na dzień 27 lipca 2016 roku powodowemu bankowi przysługiwała z tytułu niespłaconego kredytu wymagalna wierzytelności w kwocie 79.093,67 zł

Dowód: zestawienie wpłat –k. 84-8., wyciąg z ksiąg bankowych –k. 7

Przed śmiercią W. B. chorował. W dniu 30 sierpnia 2013 roku W. i C. małżonkowie B. w domu stron dokonali darowizny wchodzącej w skład ich majątku wspólnego nieruchomości do majątku osobistego C. B.. Oprócz tej nieruchomości W. B. nie posiadał żadnego majątku. Był to jedyny składnik wspólnego majątku małżonków. Po śmierci W. B. wszyscy spadkobiercy ustawowi odrzucili spadek poza C. B., która złożyła oświadczenie, że przyjmuje spadek z dobrodziejstwem inwentarza. Sąd w sprawie z wniosku (...) Banku S.A stwierdził 06 maja 2016, że spadek po W. B. nabyła z dobrodziejstwem inwentarza jego żona C. B. w całości.

Dowód: umowa darowizny –k. 47, postanowienie o stwierdzeniu spadku –k. 13 i w aktach Sądu Rejonowego w Rybniku I Ns 46/16 wraz z dołączonymi do tych akt oświadczeniami pozostałych spadkobierców o odrzuceniu spadku, zeznania pozwanej na rozprawie w dniu 27.06.2018 – k, 178

Komornik w dniu 23 czerwca 2016 roku dokonał spisu inwentarza majątku spadkowego z którego wynika, że spadkodawca nie pozostawił po sobie żadnych nieruchomości i ruchomości

Dowód : protokół spisu inwentarza –k. 14 akt.

Przeciwko pozwanej jako spadkobierczyni W. B. powód uzyskał nakaz zapłaty, na mocy którego pozwana jest zobowiązana zapłacić bankowi kwotę 80.962,16 zł z odsetkami i kosztami postępowania.

Dowód : nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym tut. Sądu z dnia 20.12.2016 roku w sprawie II Nc 335/16 –k. 32 w aktach II Nc 335/16

Egzekucja tej należności w postępowaniu egzekucyjnym prowadzonym przez komornika przy Sądzie Rejonowym w Wodzisławiu Śląskim była bezskuteczna z uwagi na brak składników spadkowych i możliwość powoływania się przez C. B. na ograniczenie jej odpowiedzialności do stanu czynnego spadku.

Dowód: postanowienie o umorzeniu postępowania egzekucyjnego –k.109

Darowaną nieruchomość pozwana C. B. sprzedała 24 marca 2017 r, a następnie nieruchomość została ponownie sprzedana 27 .10.2017 roku i obciążona hipoteką przez nowych właścicieli.

Dowód: Odpis księgi wieczystej – k. 57-62

Powyższy stan faktyczny został ustalony na podstawie dokumentów ,których prawdziwość strony nie kwestionowały. Co do zeznań pozwanej Sąd dał wiarę jej zeznaniom częściowo, a mianowicie w zakresie w jakim zeznała, iż wiedziała o umowie kredytowej oraz że miała świadomości iż po śmierci męża kredyt należy spłacić. Sąd nie dał wiary jej zeznaniom co do celu darowizny tj. że miała ona zapobiec ewentualnym zadrażnieniom między nią a dziećmi. Przeczą temu czynności podejmowane przez spadkobierców w szczególności oświadczenia o odrzuceniu spadku, przyjęcie spadku przez pozwaną z dobrodziejstwem inwentarza w sytuacji gdy miała świadomość, że w skład spadku nie wchodzi (oprócz długów), a ostatecznie sprzedaż nieruchomości, po tym jak wydano przeciwko niej nakaz zapłaty.

Sąd zważył:

W niniejszej sprawie zaistniały wszystkie przesłanki wskazane w art. 527 kodeksu cywilnego (kc) i następnych dotyczących skargi paulińskiej zatem powództwo zasługiwało na uwzględnienie.

Zgodnie z art. 527 § 1 kc, gdy skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, każdy z wierzycieli może żądać uznania tej czynności za bezskuteczną w stosunku do niego, jeżeli dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć. Nadto uważa się, że czynność prawna dłużnika jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, jeżeli skutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności(§ 2) .Zgodnie z § 3 cytowanego przepisu jeżeli skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli uzyskała korzyść majątkową osoba będąca w bliskim z nim stosunku, domniemywa się, że osoba ta wiedziała, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli.

Pozwana C. B. uzyskała korzyść majątkową bo otrzymała umową darowizny do swojego majątku osobistego nieruchomość. Działała z pokrzywdzeniem wierzycieli - bo bank (wierzyciel jej męża) nie może się zaspokoić z innych składników wchodzących w skład w spadku po zmarłym dłużniku a stan czynny spadku ma wartość zerową. Dłużnik i jego spadkobiercy stał się niewypłacalny co do przyszłych rat, bo nie ma aktywów spadkowych, rodzina spadek odrzuciła, jedynie pozwana przyjęła z dobrodziejstwem inwentarza ale wcześniej małżonkowie przenieśli własność nieruchomości „wyjmując” ją niejako ze spadku.

Pozwana jako osoba bliska (żona) i to uzyskująca korzyść pod tytułem darmym (darowizna) nie obaliła domniemania wynikającego z § 3 art. 527 kc, że nie miała świadomości pokrzywdzenia wierzycieli.

W niniejszej sprawie powód wykazał:

- istnienie wierzytelności przypadającej mu na mocy umowy kredytowej zawartej przez zmarłego W. B.,
- że w spadku nie ma nic z czego mógłby się powód zaspokoić od jedynej spadkobierczyni C. B.,
- że umowa darowizny dokonana w roku 2013 jest umową pod tytułem darmym i nie sposób przyjąć, że pozwana nie wiedziała o zobowiązaniu bo wyraziła zgodę na umowę – (umowa k.12).

Pozwana potwierdziła, że istnieje zadłużenie z tytułu umowy i nie zakwestionowała, że jest to należność mniejsza niż z wyciągu z ksiąg bankowych, a dodatkowo wierzytelność ta została potwierdzona prawomocnym nakazem wydanym w postępowaniu II Nc 335/16 .

Wprawdzie pozwana wykazywała, że w chwili zaciągania pożyczki i później do chwili śmierci na bieżąco dłużnik regulował raty ale wskazać należy, że skarga paulińska z którą wystąpił powód żądając uznania za bezskutecznej w stosunku do niego umowy darowizny może dotyczyć również wierzytelności przyszłych (art. 530 kc). Pozwana w chwili darowizny wiedziała, że w przyszłości będzie jeszcze wymagalna duża część niespłaconego kredytu, że nieruchomości jest właściwie jedynym składnikiem majątkowym z którego może zaspokoić się bank, a mimo to zgodziła się by nieruchomości z majątku wspólnego przeszła do jej majątku odrębnego. To, że w chwili darowizny wymagalna była jedynie jedna bieżąca rata nie oznacza, że pozwana nie wiedziała iż w przyszłości będą wymagalne dalsze raty, a bank w razie niespłacania tych rat i spowodowania wymagalności całej kwoty nie będzie się miał z czego zaspokoić.

Pozwana C. B. posiada legitymację bierną w niniejszej sprawie mimo, że zbyła nieruchomości. Wprawdzie nieruchomości już do niej nie należy bo została dwukrotnie zbyta i jest obciążona hipoteką na rzecz nowych właścicieli, ale nie powoduje to braku możliwości wystąpienia z pozwem i uwzględnienia powództwa względem niej.

Powód nie będzie mógł się zaspokoić z tej nieruchomości dopóki nie zostanie stwierdzona bezskuteczność wobec dalszych nabywców - o ile zaistnieją przesłanki do uznania umów sprzedaży za bezskuteczne - ale zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego, wyrażonym w wyroku z dnia 03.02.2005 roku, sygn. akt II CK 412/04, "(...) mimo pozbycia się przez osobę trzecią przedmiotu czynności prawnej z dłużnikiem, nie przestaje ona być wobec wierzyciela odpowiedzialna za to, że wierzyciel nie mógł się zaspokoić z majątku dłużnika. Odpowiedzialność ta może (...) wyrażać się w formie zapłaty przez osobę trzecią odpowiedniej kwoty, która – w razie odmowy – może być przedmiotem dochodzenia przed sądem na podstawie art. 415 k.c. lub art. 409 k.c."

W uzasadnieniu powyższego wyroku Sąd Najwyższy wskazał, iż wyrok sądu uwzględniający powództwo o uznanie czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z osobą trzecią z pokrzywdzeniem wierzycieli stanowi materialnoprawną przesłankę powstania po stronie osoby trzeciej obowiązku takiego zachowania się, które pozwala wierzycielowi na uzyskanie tego, na co mógł liczyć w przypadku realizacji wierzytelności z majątku dłużnika.

Wyzbycie się przez osobę trzecią ww. przedmiotu lub wartości niczego w kwestii jej odpowiedzialności nie zmienia. Co do sposobu realizacji roszczeń wierzyciela Sąd Najwyższy wskazał, iż wierzyciel może poszukiwać ochrony przed niewypłacalnością dłużnika przez bezpośrednie żądanie zasądzenia od osoby trzeciej sumy, jaką by pozyskał w wyniku egzekucji prowadzonej z majątku dłużnika. Warunkiem sine qua non jest w tym przypadku uprzednie uzyskanie przez wierzyciela prawomocnego wyroku, w którym czynność prawna osoby trzeciej z dłużnikiem zostanie uznana wobec niego za bezskuteczną. Wyrok taki ma charakter konstytutywny i nie może go zastąpić przesłankowe ustalenie bezskuteczności w procesie przeciwko osobie trzeciej o zapłatę. Co do żądania zapłaty, to zdaniem Sądu Najwyższego, nie ma przeszkód, aby wierzyciel, obok zaskarżenia czynności prawnej dłużnika z osobą trzecią, wystąpił przeciwko osobie trzeciej także o zasądzenie na jego rzecz odpowiedniej kwoty. Wierzyciel może też z powołaniem się na prawomocny wyrok uwzględniający powództwo o ubezskutecznienie wytoczone przeciwko osobie trzeciej wystąpić z odrębnym powództwem o zapłatę.

Podobny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 30.09.2004 roku w sprawie o sygn. akt IV CK 30/04, a także w uchwale z dnia 24 lutego 2011 r. w sprawie o sygn. III CZP 132/10.

Reasumując, należy zaznaczyć, że wierzyciel nie traci prawa do żądania uznania za bezskuteczną czynności prawnej dokonanej z jego pokrzywdzeniem przez dłużnika z osobą trzecią w wypadku, gdy osoba trzecia rozporządziła uzyskaną korzyścią na rzecz kolejnej osoby.

Fakt, że nieruchomości wchodziła w skład wspólności ustawowej małżeńskiej oznacza, że zarówno dłużnik jak i jego żona bez wskazywania udziałów w tej nieruchomości darowali nieruchomości do majątku osobistego C.. W takiej sytuacji za bezskuteczną należy uznać całą umowę darowizny. Wypowiedział się w tej kwestii w uchwale z 12 maja 2011 roku w sprawie o sygn. akt III CZP 19/11 Sąd Najwyższy który stwierdził, że wierzyciel, którego dłużnikiem jest jeden z małżonków, może zaskarżyć tzw. skargą pauliańską czynność prawną dokonaną przez obu małżonków i dotyczącą ich majątku wspólnego, nawet gdy małżonek dłużnika nie wyraził zgody na zaciągnięcie zobowiązania.

Tym bardziej należało uznać za bezskuteczną umowę darowizny w sytuacji gdy jeden z małżonków wyraził zgodę na zaciągnięcie zobowiązania. Taką zgodę C. B. na m zawarcie umowy kredytowej przez męża wyraziła. Nie można uznać za bezskuteczną jedynie umowę darowizny w co do 1/2 udziału w prawie własności nieruchomości. Darowizna nie spowodowała zniesienia wspólności ustawowej małżeńskiej i dokonania podziału majątku wspólnego. Małżonkowie obydwój dokonali darowizny w sposób „bezudziałowy”. Skoro nie można uznać za nieważną czynności prawnej tylko w stosunku do jednej z osób, których oświadczenia woli są konieczne dla ważnego dokonania czynności, to również skutków bezskuteczności nie można ograniczyć tylko do jednego z małżonków. Nie można ustalić w jakiej części czynność miałaby zostać uznana za bezskuteczną w stosunku do jednego z małżonków, jako że w chwili dokonywania darowizny jej przedmiot wchodził do majątku wspólnego. Nie ma więc żadnych podstaw, aby w sprawie ze skargi pauliańskiej przesądzić, w jakiej części czynność powinna być uznana za bezskuteczną.

Nie może być przeszkodą w uwzględnieniu powództwa to, że czynność prawna w postaci darowizny została dokonana łącznie przez dłużnika oraz jego małżonka, a także i to że przedmiot darowizny wchodził w skład ustawowej wspólności majątkowej. Stanowisko takie prowadziłyby do nieracjonalnego wyłączenia ochrony wierzyciela przewidzianej w art. 527 i nast. k.c. w przypadku, gdy czynności prawnej, której przedmiotem jest składnik majątku objętego wspólnością ustawową dokonuje z pokrzywdzeniem wierzyciela jego dłużnik wraz ze swoim małżonkiem nie będącym dłużnikiem tego wierzyciela.

Ochronny cel skargi pauliańskiej przemawia za tym, aby dopuścić taką skargę także wówczas, gdy nieożalane wobec wierzyciela rozporządzenie majątkowe podejmowane było nie tylko przez małżonków mających status dłużników w rozumieniu art. 527 k.c., ale przynajmniej z udziałem jednego takiego dłużnika. Sam udział małżonka niebędącego dłużnikiem wierzyciela w czynności prawnej noszącej cechy czynności fraudacyjnej powinien

być wystarczającą okolicznością przemawiającą za możliwością uznania całej czynności prawnej za bezskuteczną wobec wierzyciela (art. 532 k.c.), a nie tylko za zakwestionowaniem jej skuteczności wobec zadłużonego małżonka. Przepisy art. 531 § 1 i art. 532 k.c., a także wyraźnie egzekucyjny cel skargi pauliańskiej przesądza możliwość uznania za bezskuteczną całej zaskarżonej czynności prawnej, a nie jej części.

Z tych względów orzeczono jak w punkcie 1 wyroku. Zgodnie z art. 98 kpc i § 2 pkt 6 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015 w sprawie opłat za czynności radców prawnych w obowiązującym brzmieniu Sąd zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 3955 zł tytułem opłaty od pozwu i kwotę 5400 zł kosztów zastępstwa procesowego powiększoną o 17 zł opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

SSO Renata Kopala